

CivicActive

Synkende valgdeltakelse i Europa

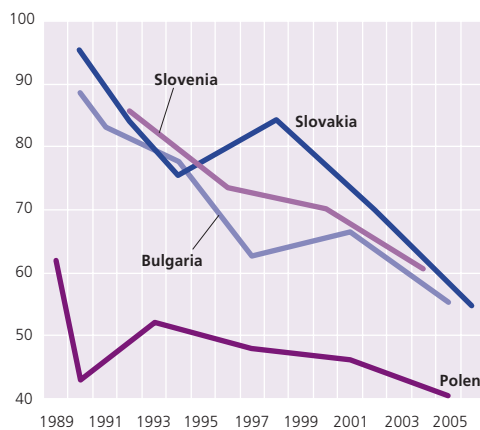
Åse Gilje Østensen

Nasjonale parlamentsvalg mobiliserer i minkende grad europeerne i vest og i øst, både i gamle og nye demokratier. Det viser tall fra det europeiske forskningsprosjektet CivicActive.

Siden Murens fall har de tidligere kommunistlandene i Sentral- og Øst-Europa rukket å gå fra topp til under middels når det gjelder valgdeltakelse. Ettersom den umiddelbare optimismen etter demokratiseringen bleknet, resulterte det som forventet i markant nedgang i valgoppslutningen etter de innledende valgene. En stabilisering av denne tendensen har imidlertid latt vente på seg. Tall fra de senere valg viser at nedgangen fortsetter. Dette gjelder både i land med jevnt over høy valgdeltakelse (Slovakia) og i land med fra før lav deltagelse (Polen). Reduksjon i valgdeltakelsen er imidlertid ikke eksepsjonelt for Øst-Europa. De nye europeiske demokratiene følger tvert om en global trend siden valgdeltakelsen i de etablerte demokratiene har sunket jevnt siden 1970-tallet.

Valgdeltakelse 1989–2006

Prosent. Utvalgte land

Kilde: CivicActive/NSD

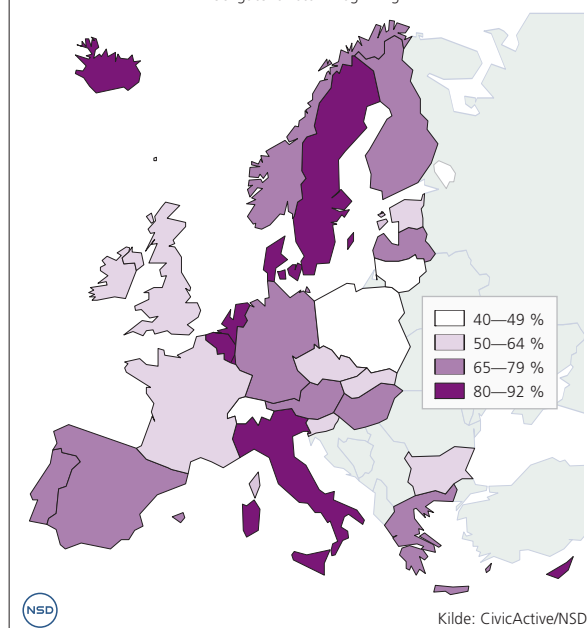
Et demokratisk problem

Deltakelsen i øst synker imidlertid raskere enn i vest, og for land som Polen med rekordlav oppslutning på 40,5 prosent i 2005, er dette i ferd med å bli et demokratisk problem. Når kun et mindretall av velgerne deltar, blir prinsippet om representativitet satt i fare. I Slovakia holder oppslutningen seg på et relativt høyt nivå, men tatt i betraktning at hele 40 prosent av dem som stemte i 1990 i år var hjemmesittere, er det også her grunn til bekymring.

For de nye demokratiene i Øst- og Sentral-Europa kan en tenke seg fellestrekk som fragmentering av det politiske partisystemet, skuffelse over det politiske systemet eller politikere, korrupsjon, samt valgordningens potensial for påvirkning som mulige årsaker til den negative tendensen.

Valgdeltakelse 2004-2006

I Belgia, Luxembourg og på Kypros er det obligatorisk stemmegivning.

Kilde: CivicActive/NSD

CivicActive — europeiske valgdata

Forskning på forutsetninger og trender innen politisk deltagelse er en betingelse for å kunne ha mulighet til å påvirke negative tendenser. CivicActive er et EU-finansiert flernasjonalt forskningsprosjekt som tar sikte på å analysere faktorer på mikro- og makronivå som kan tenkes å påvirke europeernes politiske deltagelse. NSD bidrar i den forbindelse med å bygge en database av nasjonale valgdata som er tilgjengelig på nett. Så langt inneholder CivicActive omtrent 250 datasett fra parlamentsvalg, folkeavstemninger, presidentvalg og EU-parlamentsvalg for 29 europeiske land fra 1990 til i dag. Datasettene er laget spesielt med tanke på å legge til rette for sammenlikning over tid, regioner og landegrensene og er derfor publisert i henhold til Eurostats standard for territoriale enheter for statistikk, NUTS. Datasettene blir publisert gjennom NSDs programvare Nesstar som har en rekke utregningsfunksjoner, nedlastingsmuligheter og muligheter for visualisering av data gjennom grafikk og kart.

På CivicActives nettside finner en også informasjon om det enkelte lands politiske historie, politiske partier, valgsystem og administrative inndeling.

www.nsd.uib.no/civicactive/

Ny portal for europeiske data

Atle Alvheim

Forskning er avhengig av gode data som er lett tilgjengelig. Gjennom den nye internett-baserte dataportalen MADIERA, kan forskere og studenter nå få tilgang til nærmere 3 000 spørreundersøkelser gjennomført i ulike europeiske land.

Portalen er et resultat av tre års arbeid med et EU-prosjekt med samme navn, MADIERA, Multilingual Access to Data Infrastructures in the European Research Area. NSD har koordinert prosjektet som har hatt deltakere fra ni europeiske land og en kostnadsramme på i overkant av to millioner euro.

Prosjektet har kommet langt på vei i å realisere samfunnsviterens drøm om

- å få tak i data og dokumentasjon via Internett
- å kunne søke etter spørreundersøkelser og variabler på tvers av språk
- å kunne analysere data online
- å laste ned data i ulike format

Datsett på nett

MADIERA-portalen bygger på tre hovedkomponenter, en internasjonal standard for dokumentasjon, en flerspråklig tesaurus og programvaren Nesstar. At dataene i portalen er dokumentert etter en felles internasjonal standard, Data Documentation Initiative (DDI), innebærer at det er mulig å søke etter data og dokumentasjon fra flere forskjellige spørreundersøkelser og sammenligne disse med hverandre. Portalen inneholder spørreundersøkelser om de fleste tema innen samfunnsvitenskap, politikk, religion, velferd, helse, informasjon, kultur, samfunn med flere. For eksempel finnes det 129 undersøkelser om identitet, over 400 om religion, 90 om røyking og 300 om ungdom.

Flerspråklig

Den samfunnsfaglige tesaurusen gjør det også mulig å finne frem til data og dokumentasjon på tvers av språk. Søker du på det norske ordet "helse", blir uttrykket automatisk oversatt til engelsk, fransk, tysk, spansk, gresk, svensk, finsk og dansk. Søket utføres blant alle de 3 000 datasettene uavhengig av hvilket språk de er gjennomført på. Det er også mulig å søke etter data på ulike detaljnivå, for eksempel etter tema eller spørsmål.

MADIERA bygger på programvaren Nesstar som er utviklet av NSD. Nesstar er en plattform for publisering og formidling av statistikk via Internett og som gjør det mulig på en brukervennlig måte å analysere og visualisere dataene online eller å laste dem ned for videre analyse.

www.madiera.net

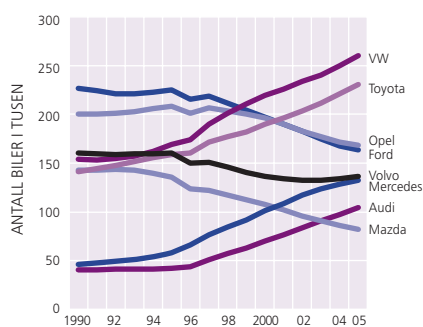
Registrerte motorkjøretøy gjennom hundre år

Astrid Nilsen

Det finnes publisert statistikk over motorkjøretøy helt tilbake til 1899. Ved inngangen til det 20. århundre var det registrert to biler i Norge. Begge disse var personbiler. I 1925 hadde tallet på motorkjøretøy steget til drøyt 32 000. På slutten av 1930-tallet passerte man 100 000 registrerte motorkjøretøy, hvorav personbilene utgjorde om lag 50 prosent. Selv om den relative veksten i kjøretøyparken var sterkest de første tiårene etter århundreskiftet, tok det likevel 70 år før antallet passerte 1 million. Allerede 16 år senere var tallet doblet. Ved utgangen av 2005 var det registrert knapt 3,1 millioner motorkjøretøy. Av dette utgjorde personbilene 67 prosent.

Personbiler 1990—2005

De mest populære bilmerkene. Antall nye biler solgt.

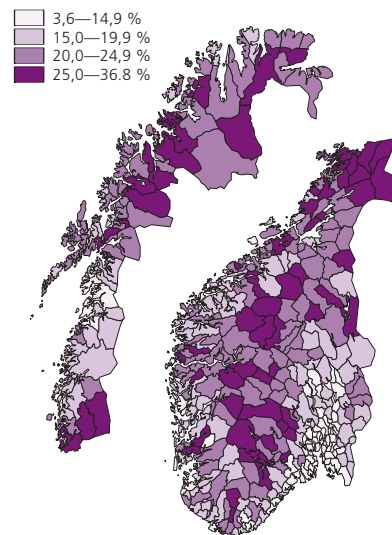

Kilde: NSDs kommunedatabase/Statistisk sentralbyrå

I landsgjennomsnitt var det 502 personbiler pr. 1 000 innbyggere på slutten av 2005. Oppegård kommune i Akershus kom på topp med 690 personbiler pr. 1 000 innbyggere. Oslo kom helt ned på plass 400 av 433 kommuner med 336 personbiler pr. 1 000 innbyggere.

Andel dieseldrevne personbiler

per 31.12.2005

Kilde: NSDs kommunedatabase/Statistisk sentralbyrå

Om vi ser på antall biler i forhold til areal kom Oppegård kommune på andre plass med 446 personbiler pr. km², bare slått av Stavanger.

I Kommunedatabasen finnes opplysninger om

- Registrerte kjøretøy etter kjøretøygruppe 1990-2005
- Registrerte kjøretøy etter noen kjøretøygrupper og drivstofftype 1998-2005
- Registrerte personbiler etter bilmerke 1990-2005

Knytt kontakter på sommerskole i USA

25. juni–20. juli og 23. juli–17. august, University of Michigan, Ann Arbor

I 2006 deltok 775 personer fra 248 institusjoner i 25 land på ICPSRs Summer Program. Mest populære blant utlendinger var fireukerskursene i kvantitative metoder der 400 personer deltok.

Inter-university Consortium for Political and Social Research (ICPSR) er en samarbeidsorganisasjon for vel 500 universiteter over hele verden. NSD administrerer det norske medlemskapet, som bl.a. innebærer reduserte avgifter på den årlige sommerskolen.

Programmet for 2007 er ennå ikke lagt ut, men ved å kikke på årets program får man en grei oversikt over undervisningsomfanget. Søknadsfrist er normalt i slutten av april. Om søknadsprosedyre i Norge, følg med på NSDs nettsider.

www.icpsr.umich.edu/sumprog/

Summer Internship Program

11. juni–17. august

Et annet, relativt nytt tilbud for studenter er et mer omfattende program som går over ti uker. Les mer om opptakskrav, stipend og søknadsprosedyre på nettsidene.

OBS: Søknadsfrist 5. januar 2007

www.icpsr.umich.edu/careers/internship.html

Europeisk infrastruktur for forskning

Dag Kiberg

Nylig lanserte European Strategy Forum for Research Infrastructures (ESFRI) sin første strategiske rapport, *European Roadmap for Research Infrastructures – Report 2006*.

Rapporten som er et resultat av to års arbeid og har involvert nesten 1 000 eksperter fra alle forskningsfelt, beskriver forskningens behov for nye og oppgraderte infrastrukturtiltak i Europa de kommende 10-20 årene.

ESFRI ble lansert i 2002 som et uavhengig forum sammensatt av to medlemmer fra hvert land i Europa. Medlemmene representerer sine lands ministerier. I tillegg er EU-kommisjonen representert med én representant og stiller med sekretariat.

Rapporten identifiserer 35 store pan-europeiske infrastrukturtiltak innen alle vitenskapelige områder. Tiltakene er svært forskjellige når det gjelder forskningsfelt og modningsgrad. Etableringskostnadene varierer fra radioteleskoper til godt over en milliard euro til samfunnsvitenskapelige datainnsamlinger til bare noen få millioner. Alle tiltakene er vurdert som sentrale bærebjelker i utviklingen av "the European Research Area" (ERA) ved at de vil bidra til å øke forskningens kapasitet og muligheter i Europa. Rapporten vil bli regelmessig oppdatert.

ESFRI har etablert tre arbeidsgrupper som dekker ulike forskningsområder. Gruppen for humaniora og samfunnsvitenskap, som har vært ledet av Bjørn Henrichsen hos NSD, anbefalte seks infrastrukturtiltak som alle ble inkludert i ESFRI's rapport.

Tiltakene vil gi bedre datakvalitet, harmonisering av datatilgang, standardisering av dokumentasjon og digitale prosesser og håndtering av Europas språklige mangfold.

For samfunnsvitenskapelig forskning er det lagt fram fire tiltak:

1. Council of European Social Science Data Archives (CESSDA)
2. European Social Survey (ESS)
3. Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE)
4. European Research Observatory for the Humanities and the Social Sciences (EROHS)

ESFRI's rapport vil stå sentralt i gjennomføringen av EUs 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling som begynner i 2007. Prosjekter som er lagt fram i rapporten kan søke om støtte til forberedelse av infrastrukturtiltak. En forutsetning er at tiltakene også støttes av nasjonale forskningsmyndigheter, og at de finansieres gjennom ulike fordelinger mellom EU, nasjonale myndigheter og internasjonale organer.

cordis.europa.eu/esfri/home.html

Akademikerarkivet

Oppgraderte datasett

John-Erik Ågotnes

Akademikerarkivet inneholder informasjon om norske akademikere fra starten av 1700-tallet til midten av 1900-tallet. Datafilene er nå bedre dokumentert slik at de blir enklere å analysere.

Arkivet inneholder data om:

Teologer	1720-1950
Jurister	1736-1945
Medisinere	1815-1961
Filologer	1820-1961
Realister	1820-1961

Opplysningene omfatter navn, kjønn, fødsels- og dødsår, eksamensår, karakter, politisk stilling, partifarge, fødested, yrke, fars yrke, svigerfars yrke og forfatterskap.

Datasettene har sin historie helt tilbake til 1960-årene. Rundt 1970 var datagrunnlaget i ferd med å gå i fysisk oppløsning, og et redningsarbeid ble satt i gang. Materialet ble dokumentert på nytt, og denne dokumentasjonen er nå scannet og tilgjengelig i PDF-format på NSDs nettsider.

Selve datafilene fra 1970 inneholdt lite metadata ettersom det den gang var smått med diskplass og maskinkapasitet. Nå er datasettene oppgradert og dokumentert med variabelnavn og kategorinavn, hentet fra tidligere dokumentasjon. Datasett kan bestilles ved henvendelse til NSD.

www.nsd.uib.no/akademikerarkivet

Departementsundersøkelsen 2006

Offentlig forvaltning under lupen

John-Erik Ågotnes og Vidar Rolland

NSD gjennomfører i disse dager en web-basert spørreundersøkelse blant saksbehandlere og sjefer i alle departement og direktorat for å kartlegge trekk ved arbeidsformer, personell og beslutningsprosesser.

Undersøkelsen er en oppfølging av tre tidligere spørreundersøkelser som startet med Maktutredningens departementsstudie i 1976 og fortsatte med tilsvarende undersøkelser i 1986 og 1996.

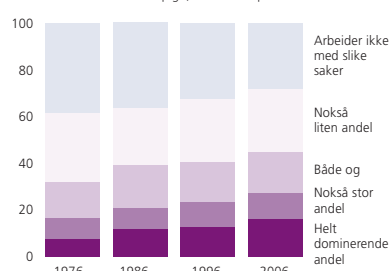
Med årets undersøkelse vil forskningsmiljøene få et enestående innblikk i utviklingstrekk m.h.t. forvaltningens arbeidsformer, personalsammensetning og verdiorientering over en 30-årsperiode. Formålet med undersøkelsen er å få bedre innsikt i hvordan forvaltningen fungerer og dermed bidra til å gjøre den bedre. Av tema som dekkes i undersøkelsen er forvaltningens europeisering, nye ledelses- og styringsformer, IKT og samordningsproblematikk.

Prosjektledere er Per Lægred, Universitetet i Bergen, og Tom Christensen og Morten

Egeberg, Universitetet i Oslo. Disse forskerne har også stått sentralt i de tre tidligere departementsundersøkelsene. Undersøkelsen er et samarbeid med Høgskolen i Agder og Norsk institutt for by- og regionforskning, og finansieres av UiB, ARENA og UiO. Den tekniske utførelsen skjer i regi av NSD.

Arbeid med internasjonale saker

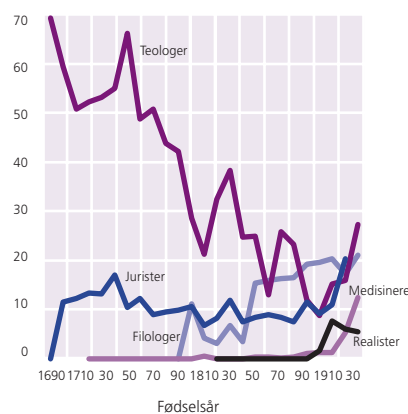
Andel av arbeidstiden som går med til internasjonale saker siste år. Tallene for 2006 er foreløpige, etter at 58 prosent har svart.

Kilde: Departementsundersøkelsene

Som far, så sønn?

Grafen viser andel fedre som har samme yrke som sin sønn, basert på sønnens fødselsår, 1690–1930.

Filologer omfatter yrkeskategoriene lærer, skole og vitenskap, kunstner, litterat m.v. Teologer omfatter prester. Medisinere omfatter leger. Realister er teknikere og ingeniører. Jurister er dommere, prakt.jur., og cand.jur.

Kilde: Akademikerarkivet/NSD

NSD

Redaksjon:

Bjørn Henrichsen (ansv.red.)
Vigdís Kvalheim (redaktør)
Bjarne Øymyr (grafikk)
Anne M. Dueland
Arild Mellesdal
Alette G. Mykkeltvedt
Design: Crnic Design
Trykk: Molvik grafisk AS

Hovedkontor:

NSD
Harald Hårfages gate 29
5007 BERGEN
Telefon: 55 58 21 17
Telefax: 55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no

Avdelingskontorer:

NSD - Universitetet i Oslo
NSD - NTNU
NSD - Universitetet i Tromsø

DBH Selskapsdatabase

Aksjar i akademia

Bjug Bøyum

Dei siste åra har det i universitets- og høyskolesektoren vore ein jamn auke i inntekter frå eksternt finansierte verksemd. I samband med kvalitetsreforma vart det difor opna for at institusjonane kunne opprette aksjeselskap. Oversikt over desse er no knytt til Database for statistikk om høgre utdanning (DBH).

Statlege utdanningsinstitusjonar har som hovudmål å drive grunnforskning og anvend forsking, og å tilby forskingsbasert undervisning. Institusjonane har si hovudinntektskjelde i årlege løyvingar i statsbudsjettet.

Auka ekstern finansiering

I takt med etterspurnadsveksten i forskingskompetanse har institusjonane hatt ein jamn auke i inntekter frå eksternt finansierte verksemd gjennom forskingsoppdrag, bedriftsfinansierte kurs- og undervisningsopplegg o.a. I tillegg kjem eit politisk krav om at institusjonane i sterkare grad speglar samfunns- og næringslivet sine behov, og styrkar forskingsdriven innovasjon. Når institusjonane opptrer som aktørar i ein marknad, kan den statlege eigarforma og avgrensinga mot løyvingfinansierte verksemd vere eit problem.

I samband med kvalitetsreforma endra difor dåverande Utdannings- og forskingsdepartementet reglementet frå 1.1.2003, og opna for at institusjonane kan nytte inntekter frå eksternt finansierte verksemd til å opprette aksjeselskap, eller kjøpe og selge aksjepostar i eksisterande selskap utan særskild løyve. Tanken er at institusjonane i større grad sjølve skal kunne

organisere eksternt finansierte verksemd i egne selskap, skilt frå løyvingfinansierte verksemd. Selskap der staten er dominerande eigar skal inngå i statsrekneskapen og er rapporteringspliktige til Riksrevisjonen. Endringane i reglementet gjer institusjonane sjølve til eigarskapsforvaltarar i selskapa. Eigarpostar frå før 2003 er unnateke reglane.

Aksjeselskap hjå universiteta

DBH Selskapsdatabase inneheld oversyn over institusjonane sin eigenkapital, verdierestimert på aksjebeholdninga, rekneskapsdata, styreinformatjon, årsmeldingar, kontaktinformasjon o.a.

Endringane i reglementet har hatt stor verknad. I tråd med målsetjingane i endringa, har t.d. Universitetet i Bergen (UiB) etablert Unifob AS og søker å kanalisere all eksternt finansierte verksemd gjennom dette. Tilsvarende kanaliserte Universitetet i Oslo (UiO) eksternt finansierte verksemd gjennom Unirand AS. Forskjellen mellom selskapa er likevel stor – Unifob AS omfattar mange av dei tradisjonelle sentra til UiB, og har ca. 440 tilsette, medan Unirand AS har ca. 60 tilsette pr. 31.12.2005.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og UiB er dei som har klart største eigarpotar i aksjeselskap, med ein pålydande verdi av 52 millionar kroner kvar. Tilsvarende tall for Universitetet i Tromsø er 28 millionar og for UiO ca 10 millionar kroner.

Databasen syner at institusjonane, forskingsrådet og departementet mellom 1.1.2003 og 31.12.2005 etablerte eller kjøpte seg inn i 51 selskap, med pålydande verdiar for 141 millionar kroner. I 17 av desse har staten 50 prosent eigarskap eller meir.

DYKK I ARKIVET

